

„ორმხრივი სიყვარული“

პაპუსი

(მეუღლეთა შორის ჩუქება, ქონების გაყოფა განქორწინების შემდეგ)

ასოც. პროფ. დოქ. გიორგი რუსიაშვილი

შაკომ და გიულმ სიყვარულით იქორწინეს. გიულის უყვარდა შაკო, შაკოს კი – გიულის ფული. ამიტომაც შაკო იღებდა ვალებს, რომელსაც გიული ისტუმრებდა ხოლმე. მეუღლეთა ორმხრივი, თუმცა ასიმეტრიული სიყვარულის ფიალაში ბოლო წვეთი შაკოსთვის მიცემული 5.000 ლარი აღმოჩნდა, რომლითაც შაკომ ახალი მობილური იყიდა. გიული გეგმავდა, რომ ეს საჩუქარი მეუღლეთა შორის ურთიერთობას გააუმჯობესებდა, თუმცა ყველაფერი მალევე დამთავრდა და განქორწინების შემდეგ გამწარებულმა გიულმ 5.000 ლარი უკან მოითხოვა.

ვარიანტი: შეიცვლებოდა თუ არა რაიმე, გიულის შაკოსათვის უფრო მოზრდილი თანხა რომ გადაეცა მანქანის საყიდლად, რომელიც, გარდა იმისა, რომ იქნებოდა საერთო საოჯახო სარგებლობისათვის განკუთვნილი, შესაძლებლობას მისცემდა შაკოს დაეწყო ტაქსაობა, რის გაკეთებასაც შაკო გიულის ქორწინების დღიდანვე პირდებოდა. თუმცა დაპირება დაპირებადვე დარჩა.

ამოსავალი კაზუსის ამოხსნა

გიულის შეიძლება ჰქონდეს შაკოსაგან 5.000 ლარის, რომელიც მან გადასცა მობილურის საყიდლად, დაბრუნების მოთხოვნის უფლება.

I. მოთხოვნა სკ-ის 529 I, II და 976 I ა) მუხლების მიხედვით

გიულის შეიძლება ჰქონდეს მოთხოვნა სკ-ის 529 I, II და 976 I ა) მუხლების მიხედვით, ჩუქების გამოხმობიდან გამომდინარე.

დამოუკიდებლად იმ საკითხისა, ჰქონდა თუ არა აქ ჩუქების გამოხმობის უფლება, პირველ რიგში, უნდა დადგინდეს, არის თუ არა მოცემულ შემთხვევაში ჩუქება საერთოდ სახეზე. ჩუქება ობიექტურად გულისხმობს გამჩუქებლის გალარიბებას და ამის ხარჯზე დასაჩუ-

ქრებულის გამდიდრებას. იმით, რომ გიულმ შაკოს გადასცა ფული მობილურის საყიდლად, მოაკლო ის საკუთარ ქონებას და შემატა შაკოსას. თუმცა საკითხავია, არის თუ არა სახეზე ჩუქების ობიექტური ელემენტი. ამისათვის საჭიროა შეთანხმება, რომ საგნის გადაცემა ხდება უსასყიდლოდ, ანუ საპირისპირო შესრულების გარეშე. შაკოსა და გიულის საპირისპირო შესრულება არ შეუთანხმებიათ. თუმცა, ზოგადად, არსებული ქორწინების ფარგლებში მეუღლეთა შორის რაიმეს გადაცემისას, ივარაუდება, რომ ეს ხდება სწორედ ამ ქორწინების, ანუ, მეუღლეთა თანაცხოვრების ხელშეწყობის მიზნით. ამიტომაც, საპირისპირო შესრულება მდგომარეობს საოჯახო თანაცხოვრებაში მონაწილეობაში, რომლის განხორციელებისა და შენარჩუნების მიზნითაც მოხდა გადაცემა. აქ შეიძლება საუბარი ე. წ. უსახელო ან ქორწინებით განპირობებულ (Unbenannte ehebedingte

Zuwendung) მიძღვნაზე, სხვაგვარად ასევე: „მეუღლეთა შორის ჩუქება“, რომლის დროსაც, ზემოთ ხსენებულის გამო, გამოირიცხება უსასყიდლო და აქედან გამომდინარე ჩუქების სამართლის გამოყენება.

ჩვეულებრივი ჩუქება მხოლოდ მაშინ იქნებოდა სახეზე, თუ გადაცემა მოხდებოდა მეორე მეუღლის უსასყიდლოდ დაჯილდოების სურვილით დამოუკიდებლად ქორწინების ჩაშლისა. მოცემულ შემთხვევაში ცალსახაა, რომ გიული არ აპირებდა დაეფინანსებინა შაკოსათვის მობილური, რომელიც მალევე, ქორწინების დამთავრების შემდეგ სრულებით მას დარჩებოდა (სკ-ის 1161, 1165-ე მუხლი). ამის საპირისპიროდ, მობილური სწორედ რომ უნდა გამხდარიყო ოჯახური თანაცხოვრების ხელშემწყობი და ცოლ-ქმრული ერთობის გამაძლიერებელი. ამიტომაც, ეს დაფინანსება უნდა დაკვალიფიცირდეს, როგორც „მეუღლეთა შორის ჩუქება“, რომელიც გამოირიცხავს უსასყიდლობას.

ამრიგად, მოთხოვნა სკ-ის 529 I, II და 976 I ა) მუხლების მიხედვით, გამორიცხულია.

II. მოთხოვნა სკ-ის 939 I დ), 940 I მუხლების მიხედვით

გიულის შეიძლება ჰქონდეს შაკოს მიმართ მოთხოვნა სკ-ის 939 I დ), 940 I მუხლების მიხედვით, მობილურის შესაძენად გადახდილი ფულის დაბრუნებასთან დაკავშირებით. ეს მოთხოვნა შეიძლება გამომდინარეობდეს ქონების განაწილებიდან მეუღლეთა ამხანაგობის შეწყვეტის შემდეგ.

ამისათვის, პირველ რიგში, აუცილებელია შაკოსა და გიულის შორის შემდგარიყო მეუღლეთა ამხანაგობა, რაც გულისხმობს ფულის ან სხვა საგნობრივი შესრულების მეორე მხარისათვის გადაცემას იმ მიზნით, რომელიც სცდება მხოლოდ ოჯახური თანაცხოვრებისა და მეორე მეუღლის სარჩოთი უზრუნველყოფის მიზანს. მხოლოდ ესეთი მიზნის არსებობის შემთხვევაში, რომელიც სცდება ოჯახური თანაცხოვრების შედგომის ინტენციას, შეიძლება მეუღლეთა შორის წარმოშობილ ამხანაგობაზე საუბარი. მაგალითის სახით დასაშვებია მეუ-

ღლეთა მიერ საწარმოს შექმნის ან ქონებრივი სიკეთეების შეძენის მიზნით შეკავშირების მოყვანა. შესაბამისად, თუ აქ საქმე შეეხებოდა ქონების დაგროვების მიზნით საერთო ნივთის შეძენას, დასაშვებია იქნებოდა გვესაუბრა იმგვარი მიზნით მეუღლეთა შეკავშირებაზე, რომელიც განქორწინების შემდეგ ამხანაგობისათვის მოქმედი დანაწესების მიხედვით უნდა შეწყვეტილიყო. თუმცა, თუ ქონების მოპოვება ხდება მხოლოდ ოჯახური თანაცხოვრებისათვის ხელშემწყობისა და მისი განხორციელების მიზნით, სახეზე არ არის ის მიზანი, რომელიც საკმარისი იქნებოდა მეუღლეთა ამხანაგობის ფორმით შეკავშირების აღიარებისათვის. მოცემულ შემთხვევაში მობილურის ნასყიდობის დაფინანსება – მისი ის მიზანი, რაც საერთო იყო – ემსახურებოდა მხოლოდ და მხოლოდ თანაცხოვრების მოწყობას და ამგვარად, არ წარმოშობდა მეუღლეთა შორის ამხანაგობას.

მოთხოვნა სკ-ის 939 I დ), 940 I მუხლების მიხედვით გამორიცხულია.

III. მოთხოვნა 398 I, III, 352 I მუხლებით

გიულის მოთხოვნა შეიძლება გამომდინარეობდეს სკ-ის 398 I, III, 352 I მუხლებიდან. ამისათვის აუცილებელია, რომ გაქარწყლებულიყო გიულისა და შაკოს შორის არსებული ხელშეკრულების საფუძველი და მას აღარ მოეთხოვებოდა მისადაგება. ამ შემთხვევაში, სკ-ის 398 III 2 მუხლის მიხედვით, დასაშვებია იქნებოდა გარიგების უკუქცევა 352 I მუხლის საფუძველზე.

1. ხელშეკრულება შეიძლება დადებულიყო გიულის მიერ შაკოსათვის ფულის გადაცემით. ის, როგორც ზემოთ უკვე აღინიშნა, წარმოადგენს „მეუღლეთა შორის ჩუქებას“, რომელიც არის საოჯახოსამართლებრივი ატიპური ხელშეკრულება.

2. გარდა ამისა, უნდა გაქარწყლებულიყო მისი საფუძველი. გარიგების საფუძვლის გამოკვლევა უნდა მოხდეს კონკრეტული შემთხვევის ყოვლისმომცველი შეფასებით. ის შედგება რეალური, ჰიპოთეტური და ნორმატიული ელემენტისაგან.

ა) რეალური ელემენტი

საფუძვლის რეალური ელემენტი წარმოადგენს იმ ფაქტობრივ გარემოებას ან საერთო წარმოდგენას, რომელიც გახდა გარიგების დადების მიზეზი. მოცემულ შემთხვევაში ჩუქება განხორციელდა იმ განზრახვით, რომ ოჯახური თანაცხოვრება შენარჩუნდებოდა, სულ მცირე, არ მოხდებოდა ასე მალე განქორწინება. მხარეთა ეს წარმოდგენა არასწორი აღმოჩნდა.

ბ) ჰიპოთეტური ელემენტი

ჰიპოთეტური ელემენტის თანახმად, აუცილებელია, რომ მხარეს არ დაედო გარიგება, თუ ეცოდინებოდა, რომ გარემოება თუ წარმოდგენა გაქარწყლდებოდა. აქ, გიული არ იყო მზად გადაეცა შაკოსათვის ფული და დაეფინანსებინა ამით მის მიერ მობილურის ყიდვა იმ შემთხვევაში, თუ მათი ოჯახი მალევე დაინგრეოდა.

გ) ნორმატიული ელემენტი

გარდა აღნიშნულისა, საფუძვლის მოშლისათვის აუცილებელია ასევე ნორმატიული საფუძვლის არსებობაც. მხარეს არ უნდა მოეთხოვებოდა ხელშეკრულების პირობების უცვლელად დაცვა. მოცემულ სიტუაციაში გიულის არ შეიძლება დაეკისროს უსასყიდლოდ დაუთვოს შაკოს ის, რის გაცემასაც მხოლოდ სასყიდლის სანაცვლოდ – ოჯახური თანაცხოვრებისათვის ხელის შეწყობა – აპირებდა და რაც მეორე მხარისათვისაც ცნობილი იყო.

საკითხავია, შეიძლება თუ არა მოეთხოვოს გიულის, ამის მიუხედავად ხელშეკრულების შენარჩუნება. ამის გამამართლებელ გარემოებას შეიძლება წარმოადგენდეს, სკ-ის 1164, 1168 I მუხლების მიხედვით, ქონების გაყოფის მოთხოვნის არსებობა, რომლის გამოყენებაც მას შეუძლია განქორწინების შემდეგ. თუ მობილური გახდებოდა მეუღლეთა თანასაკუთრება 1158 I მუხლის მიხედვით, ამ გაყოფის შემდეგ ის მიიღებდა, სულ მცირე, ამ მობილურის ღირებულების ნახევარს, სხვაგვარი შეთანხმების არარსებობის შემთხვევაში (სკ-ის 1168 I მუ-

ხლი). ამ დროს დაუშვებელია მოცემული საოჯახოსამართლებრივი მოთხოვნის გვერდით ასევე გარიგების საფუძვლის მოშლის ინსტიტუტის გამოყენება, გამომდინარე იქიდან, რომ მაშინ შაკოს ერთი და იმავე ქონებრივი სარგებლისათვის ორჯერ მოუწევდა პასუხისგება.

თუმცა მოცემულ შემთხვევაში მობილური გახდა არა მეუღლეთა თანასაკუთრება, არამედ, გამომდინარე მისი დანიშნულებიდან, შაკოს ინდივიდუალური საკუთრება, სკ-ის 1162-ე მუხლი. ეს მობილური, ქონების გაყოფის შემდეგაც შაკოს რჩება, რაც შეიძლება გამორიცხავდეს ზემოთ მოყვანილ არგუმენტს სკ-ის 398-ე მუხლის სანინააღმდეგოდ. თუმცა აქაც გასათვალისწინებელია შემდეგი გარემოება: მართალია, მობილური შაკოს დარჩება, თუმცა გიულის შეიძლება ჰქონოდა ამ სიტუაციაში წილის კომპენსაციის მოთხოვნის უფლება სკ-ის 1166-ე მუხლის მიხედვით, თუ ამ მობილურის დატოვებით შაკოსათვის გადაცემული ქონების ღირებულება გაიზარდა იმგვარად, რომ აღემატება მის კუთვნილ წილს. მაგრამ გასათვალისწინებელია, რომ სკ-ის 1166-ე მუხლი მოქმედებს მხოლოდ საერთო ქონების გაყოფისას და არ ითვალისწინებს მეუღლის სახსრებით შეძენილი ინდივიდუალური სარგებლობის ნივთისათვის კომპენსაციას, რომელიც გაყოფის გარეშეც იმ მეუღლეს რჩება, ვინც მისით სარგებლობს. ამგვარად, აქ აღარ არსებობს ერთი და იმავე ღირებულებისათვის ორმაგად პასუხისგების საფრთხე სკ-ის 1166-ე და 398 I-III მუხლების პარალელურად გამოყენების სახით, რის გამოც ამ უკანასკნელის გამოყენება აქ თავისუფლად უნდა იყოს დასაშვები.

გარდა აღნიშნულისა, ნორმატიული ელემენტის („მოეთხოვება თუ არ მოეთხოვება ხელშეკრულების შენარჩუნება“) ფარგლებში მოწმდება ქორწინების ხანგრძლივობა, მეუღლეთა ქონებრივი მდგომარეობების ურთიერთმართება, გადაცემულის სახე, ფარგლები და ა. შ. მოცემულ შემთხვევაში ქორწინება დასრულდა ფულის გადაცემიდან ძალიან მალე, გიულმა ვერ მოასწრო ამ ფულით შეძენილი მობილურით არაპირდაპირ სარგებლობა (თანაცხოვრების ხელშეწყობა) და ამ ფორმით მასში გაღებული ამორტიზება. გაღებული ფულიც არ

არის უმნიშვნელო თანხა, რომ მისი ყოფილი მეუღლისათვის დატოვება შესაძლებელი იყოს.

ხელშეკრულების მისადაგების შეუძლებლობის გამო, გიულის აქვს ხელშეკრულებიდან გასვლისა და შაკოსათვის გადაცემული ფულის 398 I-III, 352 I მუხლების მიხედვით მოთხოვნის უფლება.

IV. მოთხოვნა სკ-ის 977 I მუხლის მიხედვით

გარდა აღნიშნულისა, გიულის შეიძლება ჰქონდეს შაკოსგან გადაცემული 5.000 ლარის მოთხოვნის უფლება სკ-ის 977 I მუხლის (conductio ob rem) მიხედვით. ამისათვის აუცილებელია, რომ ჩაშლილიყო შესრულების მიზანი. თუმცა პირველ რიგში საკითხავია, საერთოდ გამოიყენება თუ არა მიზნის ჩაშლის კონდიქცია სკ-ის 398 I მუხლის გვერდით. ამის საპირისპიროდ მეტყველებს არგუმენტი, რომ სკ-ის 977 მუხლით გათვალისწინებული შედეგი ითვალისწინებს მხოლოდ ყველაფრის ან არაფრის დაბრუნებას, მაშინ როდესაც სკ-ის 398 I, III მუხლი უფრო ელასტიური რეგულაციით გამოირჩევა. თუმცა ეს საკითხი შეიძლება გადაუწყვეტელი დარჩეს, თუ აქ სახეზე არ არის მოცემული კონდიქციური მოთხოვნის წინაპირობები. ამისათვის კი აუცილებელია, ჩაშლილიყო შესრულების მიზანი.

მიზნის შეთანხმებისათვის საჭიროა მხარეთა მიერ მისი გაცხადებულად შეთანხმება ან ერთის მიერ ცალმხრივად დატეხული მიზნის შესახებ მეორე მხარის პოზიტიური ცოდნის არსებობა. ეს მოცემულ შემთხვევაში სახეზე არ არის, რის გამოც გამოირიცხება მოთხოვნა სკ-ის 977 I მუხლის მიხედვით.

ვარიანტის ამოხსნა

I. მოთხოვნა სკ-ის 398 I-III, 352 I მუხლების მიხედვით

გიულის შეიძლება ჰქონდეს შაკოსგან გადაცემული თანხის დაბრუნების მოთხოვნა სკ-ის 398 I-III, 352 I მუხლების მიხედვით.

მოთხოვნის პირველი ორი წინაპირობა – რეალური და ჰიპოთეტური ელემენტი –, ისევე როგორც ზემოთ მოყვანილ შემთხვევაში, აქაც სახეზეა. საკითხავია ნორმატიული ელემენტის არსებობა. ამ საკითხის გადანყევტა გადის ისევე საოჯახოსამართლებრივი და სკ-ის 398-ე მუხლიდან წარმომდგარი მოთხოვნების კონკურენციაზე. ერთი და იმავე ქონებრივი სიკეთისათვის ორმაგი პასუხისმგებლობის გამორიცხვიდან გამომდინარე, აუცილებელია სკ-ის 398-ე მუხლის გამორიცხვა, თუ მანქანასთან დაკავშირებით გიულის ექნება საოჯახოსამართლებრივი მოთხოვნები სკ-ის 1164-ე და მომდევნო მუხლების მიხედვით.

ამოსავალი კაზუსისაგან განსხვავებით, მოცემულ შემთხვევაში შაკოს მანქანა სჭირდებოდა, პირველ რიგში, საერთო სარგებლობისათვის, რის გამოც ის გახდა კიდევ საერთო საკუთრება სკ-ის 1158 I მუხლის მიხედვით. გიულის შეუძლია მოითხოვოს ქონების გაყოფის ფარგლებში, მისი ღირებულების ნახევრის ანაზღაურება (სკ-ის 1164, 1168 I მუხლები). საკითხავია, არის თუ არა ამ მოთხოვნის არსებობა საკმარისი სკ-ის 398-ე მუხლით გათვალისწინებული მოთხოვნის გამოსარიცხად. კერძოდ, ამ დანაწესით გიულის შეუძლია მოითხოვოს მის მიერ გადაცემული მთლიანი თანხა და არა მხოლოდ ამით შეძენილი ნივთის ღირებულების ნახევარი. თუმცა აქ გასათვალისწინებელია ის გარემოება, რომ სკ-ის 1168 II მუხლის მე-4 ვარიანტის მიხედვით გიულის შეიძლება ჰქონდეს უფლება მოითხოვოს მანქანის ღირებულებით მისი წილის გაზრდა. ამ ასპექტების გათვალისწინებით საოჯახოსამართლებრივმა გადანყევტამ უნდა განდევნოს სკ-ის 398-ე მუხლი, რადგან ის წარმოადგენს სპეციალურ რეგულაციას, რომელიც უფრო დეტალურად ითვალისწინებს ქორწინებასთან დაკავშირებულ ისეთ ქონებრივ მომენტებს, როგორიცაა სხვა ქონების განაწილება (ის, თუ რამდენად უსამართლოა მანქანის შაკოსათვის დატოვება იმ შემთხვევაში, თუ სხვა ნივთების მინიჭება გიულისათვის მოხდა და ა. შ.).

ამგვარად, ორმაგი პასუხისმგებლობის საფრთხის არსებობისა და საოჯახოსამართლებრივი მოთხოვნების სპეციალური ხასიათის გა-

მო, მოთხოვნა სკ-ის 398 I-III, 352 I მუხლების მიხედვით არ არსებობს.

II. მანქანის ღირებულებით წილის გაზრდის მოთხოვნა სკ-ის 1168 II მუხლის მე-4 ვარიანტის ანალოგიით

გიულის შეიძლება ჰქონდეს მანქანის ღირებულებით წილის გაზრდის მოთხოვნა სკ-ის 1168 II მუხლის მე-4 ვარიანტის ანალოგიით.

მეუღლეთა შორის არსებობდა ქორწინება და სპეციალური ქონებრივი რეჟიმის შეთანხმების გარეშე მოქმედებდა 1158-ე და მომდევნო მუხლები. ქორწინება დამთავრდა განქორწინებით, რის შემდეგაც გიულის, სკ-ის 1164, 1168 I მუხლების მიხედვით, ეკუთვნის საერთო ქონების ნახევარი.

თუმცა მას შეიძლება დამატებით ჰქონდეს მისი ფულით ნაყიდი მანქანის ღირებულებით მისი წილის გაზრდის მოთხოვნა 1168 II მუხლის მე-4 ვარიანტის ანალოგიის საფუძველზე. 1168 II, III მუხლი წარმოადგენს კეთილსინდისიერების პრინციპის დაკონკრეტებას მეუღლეთა საერთო ქონების გაყოფის შემთხვევებისათვის. ამიტომაც, 1168 II მუხლის 1-ელ ვარიანტში ნახსენები „ყურადსაღები ინტერესის“ ცნება შეიძლება განიმარტოს უფრო ფართოდ და არ ამოიწუროს მხოლოდ იმ ჩამონათვალით,

რომელიც მოცემულია ამ ნაწილის შემდგომ ვარიანტებში. გარდა ამისა, 1168-ე მუხლი მე-2 და მე-3 ნაწილის საერთო ანალოგიით შესაძლებელია შუაზე გაყოფის პრინციპიდან გადახვევა ყველა იმ შემთხვევაში, როდესაც საერთო ქონების ამგვარი განაწილება შეუთავსებელი იქნებოდა კეთილსინდისიერების პრინციპთან. თუ მთლიანი ქონება ან მისი ნაწილი ერთ-ერთი მეუღლის მიერ არის შეძენილი, მაშინ, როდესაც მეორე მეუღლე არც მუშაობდა და არც საოჯახო მეურნეობას არ უძღვებოდა (მიუხედავად შესაბამისი უნარის ქონისა), შუაზე გაყოფის პრინციპიდან გადახვევის საფუძველია უკვე 1168 II მუხლის მე-4 ნაწილიდან გამომდინარე უკუდასკვნა – თუ ერთობლივად შეგროვებული საერთო ქონების „განიავების“ გამო მეუღლე უნდა „დაისაჯოს“ წილის შემცირებით, ამის ტოლფასი საქციელია ამ შეგროვებაზე საერთოდ უარის თქმა. აქ ზუსტად ამგვარ შემთხვევასთან გვაქვს საქმე: ამ ქონების შეძენაში შაკოს არ მიუღია არც რაიმე ფინანსური და არც სხვაგვარი მონაწილეობა მისი „მაკომპენსირებელი“ შრომის (საოჯახო მეურნეობის გაძღოლა) სახით, ამიტომაც სრულებით უსამართლოა, რომ ეს ქონება მათ შორის შუაზე გაიყოს.

გიულის შეუძლია მოითხოვოს მანქანის ღირებულებით მისი წილის გაზრდა.